

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ

*Л. М. Яворська, кандидат економічних наук, доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет;
С. В. Селезень, кандидат юридичних наук, доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Загальновизнано, що саме бізнесу належить важлива роль у забезпеченні сталого економічного зростання, підвищенні інноваційного та експортного потенціалу країни. Ефективна взаємодія великого, малого та середнього бізнесу дала змогу країнам із ринковою економікою досягти високого конкурентного статусу на світовій арені. Найбільш поширеними організаційними формами підприємництва, що дозволяють позитивно розв'язувати економічні та соціальні проблеми, є мале та середнє підприємництво. Вони забезпечують більше половини ВВП, дві третини загальної кількості робочих місць, чверть експорту та таку саму частку прямих іноземних інвестицій. Успішний розвиток малого та середнього бізнесу є запорукою формування середнього класу та передумовою забезпечення соціальної стабільності в суспільстві.

Для реалізації економічної політики, виконання програм економічного і соціального розвитку держава застосовує різноманітні засоби і механізми регулювання господарської діяльності. Згідно зі ст. 12 Господарського кодексу України основними засобами регулюючого впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання є:

- державне замовлення;
- ліцензування, патентування і квотування;
- сертифікація та стандартизація;
- застосування нормативів та лімітів;
- регулювання цін і тарифів;
- надання інвестиційних, податкових та інших пільг;
- надання дотацій, компенсацій, цільових інновацій та субсидій.

Державні органи на різних рівнях впливають на підприємницьку діяльність, тому результати її здійснення залежать від держави. Остання встановлює «правила гри» на ринку, в межах якої суб'єкти підприємництва мають певну свободу. Типові «правила гри» стосуються конкурентної поведінки, управлінських, трудових відносин, цінних паперів, реклами, об'єднань підприємців. Ці правила закріплені в ряді законів України: «Про захист економічної конкуренції», «Про цінні папери і фондовий ринок», «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні», «Про фінансові послуги і державне регулювання ринку фінансових послуг», «Про рекламу» та ін.

Жоден суб'єкт підприємницької діяльності (великий, середній чи малий) не може функціонувати без дотримання різноманітних правил і обмежень, встановлених державою. Неабияку роль у державному регулюванні підприємницької діяльності в Україні відіграють правові обтяження суб'єктів господарювання. Це, зокрема, необхідність легітимації (обов'язок суб'єктів підприємництва здійснити державну реєстрацію відповідно до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб і фізичних осіб-підприємців»), ліцензування (обов'язок одержати ліцензію на здійснення видів діяльності, зазначених у Законі України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності»), дотримання правил про забезпечення безпеки і якості товарів, робіт і послуг (обов'язок одержати відповідний сертифікат відповідно до Закону України «Про підтвердження відповідності») тощо.

Набагато менше порівняно з правовими обмеженнями передбачені законодавством правові стимули. Сутність стимулюючого впливу виявляється в певному розширенні свободи для суб'єктів підприємницької діяльності, наданні їм нових можливостей. Згідно з чинним законодавством стимулюючий вплив провадиться лише щодо певних категорій суб'єктів підприємницької діяльності (малих підприємств, іноземних інвесторів, підприємців у вільних економічних зонах та ін.).

За допомогою права необхідно забезпечити не тільки обмежувачий вплив на підприємницьку діяльність, а й стимулюючий. Для правового забезпечення ефективного державного регулювання підприємницької діяльності слід визначити збалансоване співвідношення правових стимулів та обмежень у тих чи інших сферах підприємництва.

Для відносин між державою і підприємництвом характерним є стан взаємозалежності, що зумовлено потребою однієї сторони в іншій. Держава має потребу в підприємстві, оскільки їй необхідна ринкова система, матеріальні ресурси, послуги і товари, що виробляються нею, фінансова підтримка державних програм тощо. У свою чергу підприємництво має потребу в державі, оскільки йому необхідне законодавство, що формулює правила економічної діяльності, її безпеки, захисту і стабільності, а також функціонування монетарної системи, стабільної економічної та соціальної інфраструктури. Підприємництво покладається на конституційний захист і державну підтримку підприємництва як основного інституту суспільства, що забезпечує одержання прибутку, зайнятість населення і підвищення його життєвого рівня.

Таким чином, державне регулювання діяльності суб'єктів підприємництва має бути збалансованим. Співвідношення публічних та приватних інтересів при здійсненні державного регулювання підприємницької діяльності має виявлятися у такому державному впливі, який надає можливість суб'єктам підприємництва ефективно розвиватися, і при цьому забезпечує необхідні публічні потреби та інтереси.